

STORTINGET

Innst. 415 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:123 S (2023–2024)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Wetrhus Thorsvik, Guri Melby, Abid Raja og Grunde Almeland om å evaluere og styrke voldserstatningsordningen

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- Stortinget ber regjeringen evaluere ny voldserstatningslov to år etter ikrafttredelse.
- Stortinget ber regjeringen, med bakgrunn i evalueringen av ny voldserstatningslov, om å komme tilbake til Stortinget med lovforslag for å styrke voldserstatningsordningen.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ragnhild Male Hartviksen, Odd Harald Hovland og Hadia Tajik, fra Høyre, Ingunn Foss og Sveinung Stensland, fra Senterpartiet, Sandra Borch og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, Tor André Johnsen og lederen Helge André Njåstad, fra Sosialistisk Venstreparti, Andreas Sjalg

Unneland, og fra Venstre, Ingvild Wetrhus Thorsvik, viser til Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Wetrhus Thorsvik, Guri Melby, Abid Raja og Grunde Almeland om å evaluere og styrke voldserstatningsordningen. Komiteen viser også til svar fra justis- og beredskapsministeren i brev av 16. april 2024. Brevet er vedlagt denne innstillingen.

Komiteen merker seg at representantene i sitt forslag viser til at Stortinget i 2020 vedtok ny lov om erstatning fra staten til voldsutsatte. Loven trådte i kraft 1. januar 2023. Det vises til at Venstre primært ønsket å sende loven tilbake til regjeringen, da partiet var bekymret for at lovendringene ville svekke voldsutsattes sine rettigheter vesentlig. Dette fremgikk tydelig av partiets merknader i Innst. 310 L (2021–2022). De peker på at svært mange høringsinstanser delte denne bekymringen og advarte sterkt mot lovendringene. Representantene viser videre til NOU 2024:4 fra Voldtekstutvalget, som slår fast at endringene som kom med den nye voldserstatningsloven, har innskrenket voldsutsattes rettigheter. Utvalget konkluderer med at

«innføringen av frister, partsstatus til utøver og svekkelse av retten til bistandsadvokat innebærer til sammen at voldsutsatte er langt dårligere stilt enn tidligere, når det gjelder å søke erstatning fra staten».

Forslagsstillerne viser også til Prop. 36 S (2023–2024) Opptrappingsplan for vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner, hvor regjeringen sier de tar sikte på å evaluere loven innen fem år fra ikrafttredelse, men forslagsstillerne mener at dette er altfor lenge å vente når man ser hvilke uheldige konsekvenser den nye voldserstatningsloven har for mennesker som er utsatt for vold og overgrep.

Komiteen merker seg at i statsrådens nevnte brev til komiteen vises det til at hovedmålene med ny lov var å sikre en mer effektiv og forutsigbar voldserstatningsordning. Det vises også til restansene og den lange behandlingstiden etter gammel lov, og at tall fra 2023 viser at ny lov har hatt effekt på saksbehandlingstiden. I saker som har blitt behandlet i domstolen, tar det nå i snitt 19 dager fra den voldsutsatte melder inn kravet til erstatningen er utbetalt. Statsråden er enig i at den nye loven bør evalueres, men mener, i likhet med Statens sivilrettsforvaltning, at det vil være for tidlig med en evaluering allerede etter to år.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet erkjenner at det er et samfunnsansvar å ivareta rettighetene, og ikke minst svare ut utfordringene til voldsutsatte.

Disse medlemmer ønsker at voldserstatningsordningen skal fungere så godt som mulig, og ser behovet for å foreta en slik evaluering, gitt at den bygger på et tilstrekkelig kvalitativt og kvantitativt grunnlag av empiri for å sikre pålitelige funn.

Disse medlemmer viser til justis- og beredskapsministeren sitt brev av 16. april 2024, der det tydelig kommer frem at regjeringen skal evaluere voldserstatningsordningen. Statsråden underbygger imidlertid her at tidspunktet for denne evalueringen først kan finne sted når ny lov har fått tilstrekkelig tid til å virke. Å foreta en for tidlig evaluering vil kunne medføre risiko for at det tas beslutninger på feil premisser. Det er fremdeles store restanser i arbeidet etter gammel lov, og man trenger flere søknader for å ha et tilstrekkelig grunnlag for å sikre en pålitelig og holdbar evaluering. Når denne evalueringen foreligger, åpner statsråden for at det kan være riktig å foreta lovendringer, f.eks. ved å styrke ordningen. Statsråden ønsker imidlertid ikke å foregripe resultatet av evalueringen allerede nå.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at hovedmålene med ny lov var å sikre en mer effektiv og forutsigbar voldserstatningsordning.

I Innst. 310 L (2020–2021) står det i en merknad fra Høyre og Fremskrittspartiet blant annet:

«I etterkant av lovens ikrafttredelse bør loven evalueres, slik at eventuelle utilsiktede konsekvenser blir korrigert.»

Disse medlemmer registrerer at høringsuttalelsene i saken tyder på at den nye loven har fått utilsiktede konsekvenser for voldsutsatte. Voldtekstutvalget, som la frem sin rapport 8. mars i år, slår fast at endringene som kom 1. januar 2023 har innskrenket voldsutsattes rettigheter.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det i høringsinnspillene pekes på at fristen for å fremme erstatningskrav er for kort, spesielt med tanke på fremtidig inntektstap og varig men. Det pekes også på at mange har behov for juridisk bistand i en sårbar situasjon.

Disse medlemmer viser også til at det er svært belastende for den fornærmede at skadevolder får partsrettigheter i henlagte sivile saker som behandles av kontoret for voldsoffererstatning. Partsrettighetene ble innført som en forutsetning for at staten kunne søke regress mot skadevolder. I sivile saker som er henlagt av politiet, er partsrettigheter ikke relevant, da søknad om erstatning er en sak mellom fornærmede og staten.

Disse medlemmer mener ordningen bør evalueres snarest og støtter Venstres forslag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har merket seg tilbakemeldingene om uheldige og utilsiktede virkninger av voldserstatningsloven. På denne bakgrunn støttes forslaget om å gjennomføre en evaluering av loven.

Disse medlemmer mener videre at utfallet av evalueringen ikke bør forskutteres ved å konkludere om at det skal fremmes lovendringsforslag før evalueringen er gjennomført, og støtter derfor ikke det andre forslagspunktet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at det er et samfunnsansvar å hjelpe den som blir rammet av en voldsforbrytelse. I en rapport fra Oxford Research fra 2019, som hadde som formål å analysere bruker- og samfunnseffekter av voldsoffererstatning, er det et overordnet funn at det betyr mye å motta voldsoffererstatning. Særlig er det viktig for dem som har opplevd å få anmeldelsen henlagt. Det fremgår videre i rapporten at det viktigste med voldsoffererstatningen ikke var beløpets størrelse, men betydningen av å bli trodd og anerkjent som offer. Disse medlemmer viser til høringsinnspill fra Nok. Oslo – Senter mot incest og seksuelle overgrep, som skriver at de opplever at det å motta voldserstatning er en veldig viktig oppreisning med stor symbolsk verdi.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser videre til at Stortinget i 2022 vedtok ny lov om erstatning fra staten til voldsutsatte. Loven trådte i kraft 1. januar 2023. Disse medlemmer viser til at Sosialistisk Venstreparti og Venstre primært ønsket å sende loven tilbake til regjeringen, da partiene var bekymret for at lovendringene ville svekke voldsutsatte sine rettigheter vesentlig, noe som fremgikk tydelig av merknadene i Innst. 310 L (2021–2022). Svært mange høringsinstanser delte denne bekymringen og advarte sterkt mot lovendringene.

Disse medlemmer viser til at Sosialistisk Venstreparti og Venstre subsidiært foreslo at loven skulle evalueres to år etter ikrafttredelse. Det vises til merknad fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti i Innst. 310 L (2020–2021):

«Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser videre til at dersom det ikke blir flertall for å sende loven tilbake til regjeringen, er det behov for å evaluere voldserstatningsloven to år etter ikrafttredelse. Dette er nødvendig for å undersøke konsekvensene av loven når det gjelder saksbehandlings-system, virkeområdet og rettshjelp, og for å komme med nødvendige endringsforslag for å sikre en lov som styrker, og ikke svekker, voldsutsattes rettigheter. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag: «Stortinget ber regjeringen evaluere ny voldserstatningslov to år etter ikrafttredelse.»

Disse medlemmer viser til at forslaget ikke fikk flertall.

Disse medlemmer merker seg at Voldtektsutvalget den 8. mars 2024 la frem NOU 2024:4 Voldtekt – et uløst samfunnsproblem. Der slår utvalget fast at endringene som kom med den nye voldserstatningsloven, har innskrenket voldtektsutsattes rettigheter. De konkluderer videre:

«Innføringen av frister, partstatus til utøver og svekkelse av retten til bistandsadvokat innebærer til sammen at voldtektsutsatte er langt dårligere stilt enn tidligere, når det gjelder muligheten til å søke erstatning fra staten.»

Disse medlemmer viser til at «Nok. Oslo – Senter Mot Incest og Seksuelle Overgrep» i sitt høringsinnspill skriver at de mener at den nye loven om voldserstatning er en vesentlig svekkelse av rettssikkerheten til dem som har opplevd vold og overgrep i barndommen. Disse medlemmer viser også til at Actis i sitt høringsinnspill søker å belyse hvordan den nye voldserstatningsloven særlig rammer kvinner med en rusavhengighet. De trekker blant annet frem at det for kvinner med en rusavhengighet ofte er en ekstra lang vei å gå for å anmelde en voldtekt, både på grunn av en krevende livssituasjon og fordi at vold kan være normalisert. Actis trekker særlig frem de kortere fristene og mangelen på juridisk bistand som særlig negative for kvinner med rusavhengighet.

Når det gjelder påstått voldsutøvers partsstatus, viser komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre til at NRK 2. november 2023 publiserte artikkelen «Tror ikke politikerne forstår hva de har vedtatt», som omhandler konsekvenser av den nye voldserstatningsloven. Blant lovendringene er at den påståtte skadevolderen skal være part i saken. Dette innebærer at den påståtte skadevolderen som hovedregel skal få innsyn i det voldsut-

satte sender inn når de søker erstatning i saken. Det kan for eksempel være helsejournaler, sakkyndigrapporter, psykologsamtaler og annet som dokumenterer hvorfor den voldsutsatte bør ha rett til erstatning.

Disse medlemmer viser videre til at om og hvor mye innsyn påstått voldsutøver får, vurderes fra sak til sak og etter hvilken type erstatning det blir søkt om. Når voldsutsatte søker om erstatning, vet de med andre ord ikke hvilke dokumenter voldsutøver får tilgang til. I NRK-artikkelen kan man lese om en kvinne hvis tidligere samboer ble dømt for grov mishandling i nære relasjoner. Mishandlingen av kvinnen foregikk i over ti år. Kvinnen rakk å søke om voldserstatning før lovendringene trådte i kraft 1. januar 2023. Kvinnen uttaler til NRK at det var uaktuelt for henne å risikere at voldsutøver fikk lese hennes helsejournaler og hvilke kroppslige og psykiske plager hun fikk på grunn av ham. Hun ga derfor beskjed til advokaten sin at dersom lovendringene ville komme til å gjelde hennes sak, og hun dermed kunne risikere at han kunne få innsyn i helsejournalene, skulle søknaden trekkes med en gang. Kvinnen uttaler at hun tror det kommer til å bli færre søknader etter lovendringene.

Disse medlemmer viser også til at flere bistandsadvokater uttaler til NRK at de har blitt kontaktet av volds ofre som ønsker å søke om voldserstatning, men at mange av dem trekker seg når bistandsadvokatene forteller at voldsutøveren blir part i saken. Også bistandsadvokatene uttaler til NRK at de tror den nye loven vil føre til en kraftig nedgang i søknader om erstatning.

Disse medlemmer vil peke på at Kirkens Bymisjon i sitt høringsinnspill til representantforslaget skriver at de:

«opplever at skadevolders rett til innsyn har gått på bekostning av skadelidtes behov for trygghet om at sensitiv informasjon ikke kommer på avveie og at voldsutsatte følgelig kvier seg for å fremsette helt rettmessige erstatningskrav. Her har loven fått svært uheldige utslag.»

Disse medlemmer viser til at Voldtektsutvalget anbefaler at den påståtte skadevolder ikke gis partsrettigheter i saker som behandles av Kontoret for volds offererstatning. Påstått skadevolder vil alltid være part i saker som går for domstolen. Etter volds offererstatningsloven, som gjaldt frem til 2023, var ikke påstått skadevolder part i saker som kun behandles av Kontoret for volds offererstatning fordi de eksempelvis er henlagt av politiet. Etter den nye voldserstatningsloven er imidlertid påstått skadevolder part også i disse sakene. Utvalget understreker at slik de ser det, er det ikke et menneskerettslig krav at den påståtte skadevolder skal være part i saken. Dette fordi partsstatus i utgangspunktet ble innført under forutsetning av at staten skulle kreve re-

gress i disse sakene. Da adgangen til å kreve regress ble endret under behandlingen i Stortinget, burde også partsstatusen vært fjernet. I slike tilfeller er erstatningskravet en sak mellom den utsatte og staten, ikke mellom den utsatte og den påståtte skadevolderen.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen i Opptappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner (2024–2028), Prop. 36 S (2023–2024), melder at de tar sikte på å evaluere den nye voldserstatningsloven innen fem år. Disse medlemmer mener, med bakgrunn i det ovennevnte, at dette er altfor lenge å vente når man ser hvilke uheldige konsekvenser den nye voldserstatningsloven har for mennesker som er utsatt for vold og overgrep.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser igjen til merknad fra de to partiene i Innst. 310 L (2020–2021), som er referert over.

På denne bakgrunn fremmer komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen evaluere ny voldserstatningslov to år etter ikrafttredelse.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen, med bakgrunn i evalueringen av ny voldserstatningslov, om å komme tilbake til Stortinget med lovforslag for å styrke voldserstatningsordningen.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen, med bakgrunn i evalueringen av ny voldserstatningslov, om å komme tilbake til Stortinget med lovforslag for å styrke voldserstatningsordningen.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget ber regjeringen evaluere ny voldserstatningslov to år etter ikrafttredelse.

Oslo, i justiskomiteen, den 30. mai 2024

Helge André Njåstad

leder

Ingunn Foss

ordfører

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
24/1725 - ÅST

Dato
16.04.2024

Dok 8:123 S (2023-2024) - Representantforslag om å evaluere og styrke voldserstatningsordningen

Jeg viser til oversendelse 4. april i år av representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Wettrhus Thorsvik, Guri Melbye, Abid Raja og Grunde Almeland om å evaluere og styrke voldserstatningsordningen (dok. 8: 123 S (2023-2024)). Justiskomiteen har bedt om min vurdering av forslaget, som lyder slik:

1. Stortinget ber regjeringen evaluere ny voldserstatningslov to år etter ikrafttredelse.
2. Stortinget ber regjeringen, med bakgrunn i evaluering av ny voldserstatningslov, om å komme tilbake til Stortinget med lovforslag for å styrke voldserstatningsordningen.

Voldserstatningsloven trådte i kraft 1. januar 2023 og erstattet den tidligere voldsoffererstatningsloven. Ett av hovedformålene med ny lov var å sikre en mer effektiv og forutsigbar voldserstatningsordning. Hvorvidt man fikk erstatning etter tidligere lov var i mange tilfeller uforutsigbart, og det var svært lang saksbehandlingstid. Dette gikk ut over rettssikkerheten til de som ventet på en avgjørelse i sin sak.

Ved ikrafttredelsestidspunktet for ny lov var det 6794 saker til behandling ved Kontoret for voldsoffererstatning (KFV). Fra 1. januar 2023 til 1. januar 2024 ble det behandlet 1716 saker etter tidligere voldsoffererstatningslov og 983 saker etter ny voldserstatningslov. Basert på antall behandlede saker i 2023 og at antallet restanser pr. 1. januar 2024 var 5721 saker, må det antas at det vil ta tid (flere år) før alle restansene etter gammel voldsoffererstatningslov er nedarbeidet.

Tall fra 2023 viser at ny lov har hatt effekt på saksbehandlingstiden. I saker som har blitt

behandlet i domstolen tar det nå i snitt 19 dager fra den voldsutsatte melder inn kravet til KFV, til erstatningen er utbetalt. Også for saker som ikke har vært behandlet i domstolene er saksbehandlingstiden i gjennomsnitt betydelig kortere etter ny lov enn etter den tidligere loven. Kort saksbehandlingstid er viktig for voldsutsattes mulighet til å legge saken bak seg og gå videre.

Jeg er opptatt av at voldserstatningsordningen skal fungere så godt som mulig, særlig for de voldsutsatte, og vi følger utviklingen med ny voldserstatningslov tett. Jeg er enig i at den nye loven bør evalueres, men det er viktig at ny lov får tilstrekkelig tid til å virke før evalueringen gjennomføres. Fordi det fremdeles er store restanser etter gammel lov vil en for tidlig evaluering kunne gi et feil bilde av hvordan ny lov fungerer. Det må også behandles langt flere søknader etter ny lov for å ha et tilstrekkelig grunnlag for evalueringen. Videre tar det også noe tid før praksis etter et nytt regelverk får «satt seg» og vi kan se den reelle effekten av lovendringene. En for tidlig evaluering vil medføre risiko for at det blir tatt beslutninger på feil premisser. Dette ønsker jeg å unngå.

Som signalisert i opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner, vil loven evalueres innen fem år fra ikrafttredelsen. I dette ligger det også en mulighet for å evaluere loven før det har gått fem år, dersom det er hensiktsmessig. Jeg fraråder imidlertid en evaluering allerede to år etter ikrafttredelsen, slik det er foreslått i representantforslaget. I den sammenheng viser jeg også til at Statens sivilrettsforvaltning, som er overordnet KFV og er klageorgan for vedtak om voldserstatning, har gitt klart uttrykk overfor departementet at det vil være for tidlig med en evaluering av ordningen allerede etter to år.

Jeg har registrert at voldtekstutvalget er kritiske til den nye voldserstatningsloven i NOU 2024:4, som ble lagt fram 8. mars 2024. Som påpekt overfor Stortinget i mitt brev av 18. mars 2024 vil departementet se nøye på utvalgets kritikk og deres anbefalinger. Det er imidlertid for tidlig å si noe konkret om en eventuell oppfølging av kritikken i utredningen, som nå er på høring. Det er naturlig å avvente utfallet av høringen, og se denne oppfølgingsprosessen i sammenheng med den varslede evalueringen.

Jeg har forståelse for at det kan være utålmodighet med hensyn til tidspunktet for evaluering, men jeg mener at det er viktig å vente til forutsetningene for en god evaluering er på plass, og det vil de ikke være allerede to år etter ikrafttredelsen.

Når det gjelder punkt to i forslaget bemerker jeg at det vil være uheldig å treffe et vedtak om at regjeringen, med bakgrunn i en evaluering av ny voldserstatningslov, skal komme tilbake til Stortinget med lovforslag for å styrke voldserstatningsordningen – før det foreligger et resultat av en evaluering. En eventuell beslutning om at det skal gjøres lovendringer, må etter min mening bero på at resultatet av evalueringen tilsier dette. Jeg utelukker på ingen måte at en evaluering vil kunne vise at det er behov for lovendringer. Det blir imidlertid ikke riktig å foregripe resultatet av evalueringen før den er gjennomført.

Med hilsen

Emilie Mehl

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur

